

ponci na obeh področjih ustvarjajo visoke dosežke in s tem nakazujejo specifične možnosti njunega ravnotežja, ki se dopolnjuje z uspešnimi iskanji ravnotežja med lastno daljnovzhodno in tujo, zahodno tradicijo. Južna Koreja je na ekonomsko-tehnološkem področju vsekakor dosegla visoko svetovno raven, na kulturno-umetnostnem pa, kot je mogoče sklepati tudi po obravnavani razstavi, očitno še išče svoj izraziteje razpoznaven, izpovedno globlje avtentičen in hkrati moderen izraz. V likovnem jeziku splošno uveljavljenega zahodnega modernizma izraziti z markantnimi umetniškimi deli posebnost lastne vzhodne identitete je naloga, ki se na zadevni razstavi v glavnem ne zdi izpolnjena tako, da bi izzivala tisti redki in težko določljivi odziv, ki ga približno nakazujejo pojmi: vznemirljiva zadoščeenost, užitek osupljenosti, »navdušenje« nad odkritjem. Kljub temu je možno iz splošnega visokega povprečja razstave, opredeljenega predvsem s kvaliteto tehnologije, izločiti kakšno izjemo, ki se

približuje nakazanemu »idealu«. Na prvem mestu je vsekakor Suh Se-ok z diptihom *Skupina plesalcev* I, II (briljantno ekspresivna in monumentalno hermetična ritmizacija slikarskega zapisa z grafično lapidarnimi znamenji, ki abstrahirajoče asociirajo tako antropomorfno figuraliko kot daljnovzhodne pismenke). Lee Suh-ju je z obsežno sliko *Rutina* v fini hiperrealistični maniri predstavil razmerje med uro in vlakom kot ujetost bivanja v primež izmerjenega časa, pri tem pa starinskost obeh predmetov daje celotni viziji rafinirano magično, sanjsko dimenzijo, subverzivno glede na prostor in čas. Yoo Yeun-hee je na sliki *Brez naslova* soočila reliefno izpostavljenega Budo s črno senco krokarja ob strani. Morda je to »Poejev krokar«, paradigmatična kultura zahodne literature (kulture), zlovešče znamenje, ki »ogroža« daljnovzhodno kulturno idealiteto kot varljivo, nabreklo, avtarkično »blaženost«.

Ivo Antič

PRI SLOVENSKI MATICI ZA 1991. LETO

Letošnja bera pri Slovenski matici je povsem slovenska – od znanstvenih in strokovnih del pa do leposlovja. Najsi gre za zelo različna področja, morda tudi za različno težo tega, kar so posamezni avtorji prispevali po aktualnosti in doseženosti, nobeno od del, ki so izšla ni take narave, da bi bilo potrebno vljudnostno ovinkariti, prej obratno. Slovenska matica je ostala tudi v tem zvesta, da skrbi za natis knjig z različnih področij, še posebej povezanih s slovenskim prostorom in časom. V tej, recimo kar tradicionalni usmeritvi v dobrem pomenu, pa tako prej kot sedaj izstopajo posamezna dela posebnega pomena.

Ena takih knjig je gotovo Slovenska glasba v evropskem prostoru dr. Dragotina Cvetka. Zahtevna in obsežna tema zahteva zelo širok razgled tako po domači glasbeni umetnosti kot po tujem dogajanju, kamor je vpeta slovenska glasba. Dragotin Cvetko je bil bolj kot kdo poklican, da uresniči celovito razmišljen prikaz o slovenski glasbi v evropskem prostoru. Najsi je slovenska glasba še tako skromna, vendar je vredna spoštovanja in je del tega, kar se je dogajalo v glasbenem prostoru Evrope. Avtor je upošteval ob znanih virih tudi novejša odkritja, dopolnitve. Vsebinsko je porazdelil dognanja v kronološkem zaporedju, začevši z glasbeno situacijo v srednjem veku, nadaljeval je s 16. stoletjem, nato s stilnimi spremembami in novim raz-

merjem. Vzpon baroka 17. in do srede 18. stoletja vključuje tudi *Academio Philharmonicorum*. Pri poglavju o razvojnih dilemah govori o situaciji cerkvene glasbe in o gledališkem predstavljanju. Stilni prelomi podajajo nove razvojne vidike in ponazarjajo glasbeno reprodukcijo v času klasicizma. S stilnimi spremembami klasicizem ni zamrl, reprodukcija je živela dalje, vstopila pa je romantična glasba. Klice narodne orientacije so se kazale v preprostih pesmih, v preprosti glasbeni izpeljavi, po razvojnih prenohah sledi razvidni romantizem. Tedanje čitalnice z besedo so odprle glasbene sveže možnosti, tudi Dramatično društvo je omogočilo glasbene predstave, ustanovitev Glasbene matice (1872) pa je začrtala še drugačne glasbene možnosti. Avtor ugotavlja, da je cecilijanstvo težilo k reformi cerkvene glasbe, sovпада pa z narodnopreredbnimi težnjami tudi v glasbi, kar ni bilo prikladno, saj je »cecilijanstvo sredstvo, ki je agresivnemu nemštvu koristilo, večalo je njegov pritisk na prebujajoči se slovenski nacionalizem« – ugotavlja avtor. Romantizem v skladateljski praksi razodeva bolj bogata prizadevanja, kot jih sicer poznamo iz tedanje glasbene težnje in realizacije. Kot bi ustvarjalni mladi rod hotel nadomestiti, kar je bilo prej v domači glasbi zamujeno. Ob koncu 19. stoletja začne izhajati prva, posvetni glasbi namenjena revija, *Glasbena zora*. Na stilne premike v 80. in 90. letih ter v prvem desetletju 20. stoletja je treba gledati enako v poustvarjanju in ustvarjanju na pevskem in orkestralnem področju. Avtor ugotavlja, da »se slovenski in nemški koncertni sporedi« stilno med seboj niso razlikovali, ne v načelu ne v praksi. Odnosi med slovenskimi in nemškimi glasbenimi krogi pa so postali napeti. Pozneje se z glasilom *Novi akordi* odpirajo kritične razmere do glasbenih del in hkrati znamenja za potrebo po preosnovi oblikovalne prakse. Tako je vstopal nov rod slovenskih glasbenikov. Po prvi vojni se kaže slovenska glasba sila različno, posebno v dvajsetih letih. Vstop v moderno pa je pomenil tudi

uveljavitev mnogo bolj prodorne glasbene miselnosti in glasbenih ustvarjalnih dosežkov. Z najvidnejšimi glasbenimi deli so posamezniki dosegli evropsko raven. Dragotin Cvetko je segel do poveljne generacije, navajaje nove razvojne pogoje in ustvarjalno situacijo ter posamezne predstavnike. Za zaključni del je avtor osvetlil razvojna razmerja v času in prostoru, strnil je vse bistvene ugotovitve. Povzetek v angleščini v prevodu Anne Čeh je potreben že zavoljo tujih muzikologov. Andreja Mejač pa je poskrbel za lepo knjižno opremo.

*

V zbirki *Slovenska filozofska misel* je kot peta knjiga izšla *Tragična etika svetosti* Tineta Hribarja. K temu je treba dodati podnaslov *Sofoklova Antigona* v evropski in slovenski zavesti. Gre za eno tistih razprav, ki vključuje etično, filozofsko in literarno v specifični luči in povezavi. Tine Hribar izhaja iz prepričanja, da je temeljna sestavina evropske zavesti krščanstvo, na nastanek krščanstva pa sta vplivala judovska religiozna in starogrška filozofska misel. To pa so mu hkrati osnovne koordinate – obogatene s sodobnimi filozofi – ki se navezujejo na Antigono od Sofoklesa do Dominika Smoleta. V literarnem in miselnem območju je Tine Hribar prvenstveno izhajal iz Sofoklesa, pozneje se je posvetil Dominiku Smoletu, izpustil pa je možnosti, da bi soupošteval Antigono Jeana de Rotrouja, pozneje Jeana Anouilha in Walterja Hasencleverja. Ne gre toliko za literarno primerjavo kot za možnosti spoznanja filozofskih in etičnih temeljev, kot se kažejo pri omenjenih pisateljih. Avtor je najprej razložil, kako pojmuje posvečenost mrtvih, nato je širše podal Avtonomnost svetega in legitimnost države v soodnosu Sofokles – Hegel. Pri Razliki med božjim in svetim pa mu je osnova v relaciji Sofokles – Heidegger. Pri tragični etiki svetosti pa se sooča z Lacanom. V poglavju *Antigona* pri Slo-

vencih je avtor širše obravnaval Dominka Smoleta. V okviru zamisli in razpravljanja očitno ne pride v poštev fragment Mirana Jarca Vaška Antigona, o čemer je pisal že Evald Koren. Interpretativno glede Smoletovega besedila pa se je scela oprl na Andreja Inkreta. Seveda pa je Hribar našel dovolj možnosti za svoje miselne ugotovitve, navedel tudi primerjave s Cankarjem ali pa z drugim dramskim delom Smoleta, pesmijo Prešerna, kolikor je to komplementarno k zamisli celotne analize in sinteze. Zaključno poglavje govori o estetičnem, etičnem in religioznem, kar v jedru izhaja že iz S. Kierkegaarda. Avtor da tem kategorijam svoj pogled. Opombe k celoti so kar potrebne. Oprema knjige je standarizirana in je delo Irene Tršar.

*

Andrej Capuder se je kot književnik zapisal v spomin zlasti s kratkim romanom Bič in vrtavka. Sedaj je pred nami štiridelni roman Iskanje drugega, ki ga lahko kot nadaljevanje pred devetimi leti izšle Rapsodije. Pisatelj je uporabil različen aspekt, od prvoosebne pripovedi z bolj osebno barvitimi toni, pa do tretjeosebne podajanja. Čas dogajanja je razpet med začetkom druge svetovne vojne in do povojnih časov, torej zajame težke čase osebnih in splošnih preizkušenj in dilem, kar samo po sebi omogoča določeno mero notranje napetosti, Capudru pač ne gre za zunanjo dramatiko. Že to, da je težišče dogajanja naslonil v glavnem na štiri osebe, dva moška, dve ženski, nazorsko značajsko, in miselno neistovetne, daje možnosti za »komorne« členitve življenjskih usod, odločitev, pa vsega spremljajočega, kjer je človek nemočen v sklopu ujetosti v čas in krute razmere. V takem zarisu dogajanja in premen v življenjih protagonistov pisatelj ni enosmeren, ne želi poenostavljati, prej obratno. Miselni sklop v romanu je ponekod osebno (z osebo) obarvan, izogiba se poenostavljanj, naj gre za slovenstvo, politiko, umetnost ali ne nazadnje

za čisto človeške vezi med ljudmi, vključno z erotiko. V blagi meri se pozna vpliv modernega romana, a je sodobna naracija brez fabulativnih poenostavljenih sklopov v ospredju. Iz Capudrovega romana veje humanizem, trpka zavest o človeškem trpljenju in negotovosti, tudi osebna pisateljeva drža je dovolj zaznavna. Knjigo je solidno opremila Neva de Reggi.

*

Zgodovinar Ferdo Gestrin je ponudil razpravo Slovenske dežele in zgodnji kapitalizem. Pisec se je omejil na 16. stoletje in vse bistvene pojave v preseku tedanjih gospodarskih možnosti, ko se je razvoj prevesil iz srednjeveških okvirov v novoveške. Tedaj je na površini 24.000 km² živelo približno 800.000 ljudi. 94% prebivalstva so bili kmetje. Mesta in trgi so imeli malo prebivalcev, večji del teh je bilo tujega rodu. Slovenski prostor je bil pod vplivom severa in juga, humanistične ideje so pritekale z obeh delov, študenti so bili posredniki novih idej, mnogo jih je študiralo na tujem, mnogi so dosegli visoka univerzitetna mesta. Reformacija na Slovenskem je naredila temeljni premik k pismenosti, razvila zavest o potrebi šol. Gospodarsko, kot tudi drugo, je bilo tedaj naravnano sorodno kot drugod v srednji Evropi. V 16. stoletju je na Slovenskem poleg kmečkega gospodarstva pričelo uspevati rudarstvo, manufakturne delavnice, pa seveda večji obtok trgovine, rokodelstvo je dobilo pomembno mesto v mestnih središčih. Transit se je povečal. Denarno gospodarstvo dobi novo osnovo. V takih prepletanjih je slovenska dežela mnogo bolj povezana z Zahodom kakor pa v Vzhodu. Na koncu razprave najdemo povzetek v nemščini, prevedla je Marjeta Pretnar – Čop. Za italijanski prevod pa je poskrbel Tulio Vianello. Skladno knjižno opremo je naredila Andreja Mejač. Prav pa bi bilo, ko bi v vseh takih primerih, kjer gre za delno ali polno uporabo grafike, iluminacije ipd., navedli, kdo je

avtor in kaj delo predstavlja; s tem lepa knjižna oprema ne bi ničesar izgubila.

*

Tudi Vasko Simoniti s svojim strokovnim delom seže v 16. stoletje, seveda na drugo območje zgodovine. Podobno kot F. Gestrin je tudi V. Simoniti podal izvirno delo, kakršnega še nismo imeli. Simoniti-jeva Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju ima sicer predhodne preučevalce, posebej v zvezi s turškimi vpadi in organizacijo obrambe. Sedaj imamo kar se da kompletno podobo tega, kar je

avtor sistematično zbral, preučil in dognal. Kritično je analiziral dosedanje vire ter metodično razporedil snov in na taki osnovi obdelal posamezna področja. Vse od obrambnih redov, fevdalne vojske, kmečke obrambe, najemnikov, taborov itd. Podal je tudi položaj Hrvaške in vlogo slovenskih dežel. Razpravo dopolnjujejo skice zemljevidov, statistične tabele, dokumenti, grafike. Podana je literatura uporabljenih virov, na koncu pa povzetek v nemščini. Prevedel ga je Niko Hudelja. Knjigo je opremil Miljenko Licul.

Igor Gedrih

ODMEVI NA ODMEVE

Kralj Matjaž je vendarle slovenski!

Zmikajoč se odgovor, ki ga je M. Ukmar (Matičetov) podal v Sodobnosti št. 6/7 (1991) na moja izvajanja v prejšnji številki, ne more mimo novih obtožb na moj račun, nekako po pravilu, da je napad najboljša obramba. Vendar pa bistva nastale polemike in spoznanja, da Kralja Matjaža ni mogoče istovetiti z ogrskim Matijo Corvinom, in da gre v njegovih zgodbah za slovenskega mitološkega junaka, ne more ovreči. Tega izrecno tudi ne poskuša več.

Ker je samo vprašanje s tem razčiščeno, je nadaljnja polemika v resnici odveč, gre samo še za reševanje časti in strokovnega ugleda. Vendar je tudi v tem pogledu vlak že zamujen, ker naša uradna znanost ne more na sprejemljiv način pojasniti, zakaj je moral Kralj Matjaž vse do danes ostati »ogrski«, ali Zlatorog samo »literarna mistifikacija« nemškutarskega Dežmana – če zastavimo problem v celoti – in še toliko drugih primerov zatajevanja izvirnosti slovenskega izročila, kulture in zgodovine.

Vzroke za takšno stanje vidim jaz v prevladujočem predvojnem in povojnem unitarizmu, ki je iz zakulisja pogojeval ne le slovensko politiko, kulturo in gospodarstvo, temveč tudi slovensko znanost, predvsem tiste vede, ki obravnavajo narodovo bit, kakor jezikoslovje, zgodovinarstvo, narodopisje ipd.

V svojih odgovorih bolj ali manj zabavljivi Ukmar to prav dobro ve, saj je tudi sam doživljal diktaturo predvojnih in totalitarizem povojnih let. Sedaj pa se dela nevednega in taji unitaristično ideologijo, ki nam je še pred nekaj leti navrgla zloglasna »skupna jedra«. Kakor da poprej ni bilo ničesar, nobenega prenikanja, vse jasno, in naj bi bila »jedra« padla kar z neba na nič hudega sluteče slovenske ovčice.

Preusmerjanje mišljenja in čutenja slovenske javnosti v neko slovanstvo in jugoslovanstvo poteka že kakih sto let. Naši vodilni kulturniki in politiki